

SIIRTYMÄVAIHEIDEN OHJAUS PERUSOPETUKSESSA

Vuokko Hilmola

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Vuokko Hilmola	Julkaisun laji Kehittämishanke <table border="1" data-bbox="992 331 1530 421"> <tr> <td data-bbox="992 331 1251 421">Sivumäärä 36</td> <td data-bbox="1251 331 1530 421">Julkaisun kieli Suomi</td> </tr> </table> Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	Sivumäärä 36	Julkaisun kieli Suomi
Sivumäärä 36	Julkaisun kieli Suomi		
Työn nimi Siirtymävaiheiden ohjaus perusopetuksessa			
Koulutusohjelma Opinto-ohjaajien koulutus			
Työn ohjaaja(t) Jukka Lerkkänen			
Toimeksiantaja(t)			
Tiivistelmä <p>Tämän kehittämistyön tavoitteena oli laatia perusopetuksen siirtymävaiheiden ohjaussuunnitelma osaksi Tainionmäen koulun omaa opetussuunnitelmaa. Tavoitteena oli myös, että siirtymävaiheen ohjausta koskevan suunnitelman laadintaan osallistuvat sisäistävät ohjauksen olevan koulu yhteisössä kaikkien yhteinen asia. Yhteisen prosessin aikana pyrittiin myös selkeyttämään siirtymävaiheiden työn- ja vastuunjako koulu yhteisössä.</p> <p>Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksen mallia hyödyntäen. Kehittämistyön ideana oli hyödyntää käytännön opetustyössä toimivien ajatuksia siten, että siirtymävaiheiden ohjaussuunnitelman lähtökohtana olivat eri vuosiluokilla työskentelevien omat kokemukset ja näkemykset. Ohjaussuunnitelman laadintaprosessin aikana jouduimme myös pohtimaan yhtenäisen perusopetuksemme siirtymävaiheita ja niiden yhteydessä annettavaa ohjausta. Tämän mukaisesti on pyritty järjestämään arjen toimintaamme koskeva yhteinen tahtotila sekä käytännön toimintaa ohjaavat periaatteet ja toimintamallit. Prosessin aikana on ollut tärkeää, että jokainen opetustyössä toimiva on ollut mukana siirtymävaiheiden ohjaussuunnitelman laadinnassa. Jokaisella siirtymävaiheiden ohjaussuunnitelman laadintaan osallistuvalla on ollut vastuu suunnitelman valmistumisesta.</p> <p>Uusien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja yhteisen kuuden kunnan seutuopetussuunnitelman mukaisesti ohjaus on oma kokonaisuutensa, josta koulussa vastuussa ovat kaikki siellä toimivat. Oppilaanohjaajalla on kuitenkin päävastuu. Koulumme omassa opetussuunnitelmaprosessissa tavoitteena oli herättää yhteinen keskustelu koulun arjessa tehtävästä käytännön ohjaustyöstä sekä yhteisestä vastuusta ja työnjaosta perusopetuksen siirtymävaiheiden ohjauksessa.</p> <p>Opetussuunnitelman kehittäminen on jatkuva prosessi, jota tulee tarkastella määrääjain. Siksi on tärkeää, että vuosittain tarkastellaan jotakin opetussuunnitelmaa koskevaa osa-aluetta. Kehittämistyöni aikana tulini vakuuttuneeksi siitä, että opetusta ja ohjausta koskevaa pedagogista keskustelua ja toiminnan arviointia tulee käydä entistä enemmän työ yhteisössä. Tällä tavoin voidaan kehittää ja</p>			

yhdenmukaistaa käytänteitä sekä samalla edistää työyhteisön yhteisöllisyyttä. Yhteisten pohdintojen kautta laadittuun opetussuunnitelmaan on työyhteisön jäsenten helppo sitoutua. Toivon, että olemme päässeet hitusen eteenpäin jatkuvan koulu yhteisössä tehtävän kehityksen ja kehittämisen tiellä.

:

Avainsanat (asiasanat)

perusopetuksen opetussuunnitelma, yhtenäinen perusopetus, oppilaanohjaus, siirtymävaiheiden ohjaus

Muut tiedot

Author(s) Vuokko Hilmola	Type of Publication Development project report	
	Pages 36	Language Finnish
	Confidential Until ☐ _____	
Title Transition phase counselling in basic education		
Degree Programme Education of study counsellors		
Tutor(s) Jukka Lerkkänen		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of this development work was to draw up a counselling plan for transition phases in basic education as part of Tainionmäki School's own curriculum. A further aim was that those taking part in drafting the plan for transition phase counselling internalize that counselling is a shared concern of all in the school community. In the course of the joint process efforts were also made to clarify the division of work and responsibility in transition phases in the school community.</p> <p>The development work was conducted using the action research model. The idea of the development work was to utilize the ideas of those involved in practical teaching work in such a manner that the point of departure for the transition phase counselling plan was provided by the personal experiences and opinions of those working with different age groups. During the drafting process we were also forced to consider transition phases in our uniform basic education and the counselling to be given in connection with these. Accordingly an effort has been made to organise the shared state of volition concerning our day-to-day activities as well as the principles and operations models guiding our practical activity. During the process it was important that each person engaged in teaching work was involved in drafting the plan for transition phase counselling. Each of those participating in the drafting of the transition phase counselling plan has had responsibility for its completion.</p> <p>In accordance with the new criteria for the curriculum in basic education and the joint six-municipality regional curriculum, counselling forms an entity of its own, responsibility for which is shared by all working at the school. The chief responsibility, however, is carried by the pupil counsellor. In the school's own curriculum process the aim was to stimulate joint discussion of practical counselling work conducted in the school's everyday routine as well as joint responsibility and the division of labour in counselling during transition phases in basic teaching.</p> <p>Curriculum development is a continuous process which must be examined at regular intervals.</p> <p>For this reason it is important that a certain aspect of the curriculum is examined each year.</p>		

During the period of my development work I became convinced that the pedagogic debate concerning teaching and counselling as well as evaluation of activities must be conducted increasingly in the work community. In this manner practices can be improved and standardized while simultaneously promoting togetherness in the work community. A curriculum formulated via joint discussions is easy for the members of the work community to commit to. I hope that we have moved at least a short way forward on the path of constant evolution and development conducted in the school community.

Keywords

curriculum for basic education, uniform basic education, counselling, transition phase counselling

Miscellaneous

KEHITTÄMISTYÖN SISÄLTÖ

1 JOHDANTO..	2
2 OHJAUS.....	3
2.1 Ohjaukseen liittyvää teoriaa.....	3
2.2 Ohjaus perusopetuksen opetussuunnitelmassa	5
2.3 Ohjaus seutuopetussuunnitelmassa	6
3 PERUSOPETUKSEN SIIRTYMÄVAIHEET OHJAUKSEN NÄKÖKULMASTA.....	
3.1 Ohjauksen siirtymävaiheet.....	6
3.2 Ohjauksen työnjako.....	7
3.3 Ohjauksen tehtävät perusopetuksen siirtymävaiheissa.....	7
3.4 Ohjaus omassa koulussa.	8
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	9
4.1 Kehittämistyön lähtökohdat.....	9
4.2 Kehittämistyön eteneminen.....	10
4.2.1 Kehittämistyön ensimmäinen vaihe.....	10
4.2.2 Kehittämistyön toinen vaihe.....	10
4.2.3 Kehittämistyön kolmas vaihe	12
5 SIIRTYMÄVAIHEEN OHJAUS JA OHJAUKSEN TYÖNJAKO KEHITTÄMISTYÖN TULOKSENA	
5.1 Ohjaus siirryttäessä esiopetuksesta 1. vuosiluokalle	13
5.2 Ohjaus siirryttäessä 3. vuosiluokalle	15
5.3 Ohjaus siirryttäessä 5. ja 6. vuosiluokille	16
5.4 Ohjaus siirryttäessä 7. vuosiluokalle	18
5.5 Ohjaus siirryttäessä toiselle asteelle	19
6 KOHTI TOIMIVAA OHJAUSTA.....	
	20
LÄHTEET	22
LIITTEET.....	23
Liite 1. Ensimmäinen liite.....	23
Liite 2. Toinen liite.....	26
Liite 3. Kolmas liite.....	32

1 JOHDANTO

Tainionmäen yhtenäisessä perusopetuksen koulussa, jossa opetusta annetaan vuosiluokilla 1-9, toimii opetustyössä yhteensä 18 henkilöä. Kunnan esiopetus on hallinnollisesti sosiaalitoimen alaisuudessa, mutta koulu tekee kiinteää yhteistyötä esiopetuksen henkilökunnan kanssa. Yhtenä perusopetuksen perusteiden (2004) tavoitteena oli luoda peruskoulun opetusta varten kansalliset perusteet, jotka ovat myös perustana perusopetuksen yhtenäisyydelle. Perusopetuksen yhtenäisyys nähdään edellytyksenä oppilaan ehylle ja turvalliselle oppimispolulle. Yhtenäinen peruskoulu on ratkaisu siihen, että siirtymävaiheiden ongelmia voidaan perusopetuksessa vähentää (Pietarinen, 1999, 5).

Työyhteisössämme olemme työstäneet oman yhtenäiskoulun opetussuunnitelman, jonka lähtökohtana ovat olleet valtakunnalliset peruskoulun opetussuunnitelman perusteet (2004) ja kuuden kunnan yhteinen seutuopetussuunnitelma (2004). Opetussuunnitelmaprosessissa pohdittiin opinto-ohjauksen siirtymävaiheisiin liittyvää kasvun ja kehityksen tukemisen, oppimisen ja opiskelutaitojen tukemisen, valintoihin ohjaamisen sekä tietojen vaihtoon siirtymävaiheissa liittyviä ohjauskäytänteitä ja työnjakoa koulumme arjessa.

Kehittämistyö tavoitteena oli työstää yhdessä opetustoimen henkilökunnan kanssa yhtenäisen perusopetuksemme (vuosiluokat 1-9) siirtymävaiheiden ohjauskäytäntöä koskeva kokonaisuus. Lisäksi tavoitteena oli sitouttaa henkilökunta kohti yhteistä päämäärää - ohjaustyön toteuttamista sekä sen jatkuvaa kehittämistä.

Kehittämistyössä on hyödynnetty toimintatutkimuksen mukaista mallia. Sen mukaan on yhdessä pyritty järjestämään arjen toimintaa koskevan yhteisen tahtotilan ja yhteiset käytännön toiminnan periaatteet. Tämän mallin mukaisesti on tärkeää, että jokainen työyhteisöön kuuluva saadaan toimimaan ja heihin vaikutetaan myönteisellä tavalla.

Kehittämistyön aikana en ole tarkkaillut toiminnan etenemistä ulkopuolelta. Sen sijaan olen osallistunut aktiivisesti kehittämistyön tavoitteen saavuttamiseen tekemällä tiivistä yhteistyötä ja olemalla vuorovaikutuksessa työyhteisöni kanssa. Vastuu toiminnasta on osallistuvalla ryhmällä ja

tutkijan tehtävänä on tehdä rakentavia kysymyksiä ja viedä tutkimusta koskevaa työtä aktiivisesti eteenpäin. (Eskola & Suoranta 1998, 128 -132.)

Kehittämistyön tarkoituksena oli saada työyhteisön jäsenet aidosti mukaan yhteiseen siirtymävaiheiden ohjausta koskevaan opetussuunnitelman laadintaan. Kehittämistyöprosessin tavoitteena oli myös kehittää arjen toimintaa yhteisesti asioihin paneutumalla. Työyhteisön jäsenille annettiin mahdollisuus ilmaista mielipiteensä käytännön ohjaustoiminnasta.

Oppilaanohjaajalla on kokonaisvaltainen päävastuu ohjauksesta, mutta jokaisella koulussa opetustyössä toimivalla on vastuu työssään myös ohjauksesta. Tätä ohjaustoimintaa opettajat ovat tehneet omassa työssään tiedostamattaan varsinkin perusopetuksen alemmilla vuosiluokilla jo ennen viimeisintä opetussuunnitelmauudistusta.

Uuden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti ohjaus ei siis käsitä ainoastaan perusopetuksen ylempiä vuosiluokkia, vaan myös kaikki vuosiluokat esikoulusta yhdeksännen vuosiluokan loppuun ja yhdeksänneltä luokalta toiselle asteelle. Uskon, että jokaiselle työyhteisöni jäsenelle kävi selväksi, että se, mitä kirjaamme opetussuunnitelmaamme, ohjaa myös toimintaamme ja selkeyttää toiminnan sisältöä ja vastuunjakoa.

2 OHJAUS

2.1 Ohjauksäsitteeseen liittyvää teoriaa

Ohjauksen käsitteen määrittäminen on monitahoinen asia, joka riippuu siitä, millä tavoin ohjausta lähestytään. Kasurinen (2004, 40) näkee, että ohjaukselle annetaan monesti merkitys siinä kontekstissa, jossa puhuja ja kuulija asiaa lähestyvät. Ohjausta tehdään hyvin erilaisissa oppilaitoksissa ja hyvin eri-ikäisille oppilaille sekä myös aikuisille työelämässä toimiville ja työtä hakeville henkilöille. Tässä kehittämistyössä käytetään ohjaus-käsitettä, joka rajoittuu perusopetuksen siirtymävaiheiden ohjaukseen ja käsitteitä oppilaanohjaus, ohjaus ja oppilaanohjaaja.

Ohjauksen käsite on laaja ja vaikeasti määriteltävissä; missä määrin ohjaus on neuvontaa tai ohjausta. Neuvonta tarkoittaa neuvojen ja ohjeiden antamista, mutta myös informaatiopalvelujen tarjoamista. Yleisesti ohjaaja nähdään ohjauksellisessa vuorovaikutustilanteessa aktiivisena ja ohjattava taas passiivisena toimijana. Lairio & Puukari (1999 a, 15) mukaan on vaikea arvioida, missä neuvonta loppuu ja ohjaus taas alkaa. Tämän vuoksi on tärkeää, että ensiksi selvitetään se näkökulma, josta ohjausta tarkastellaan. Perusopetuksen ohjausta tarkasteltaessa on kysymyksessä oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia koskeva ohjaus, jonka avulla oppilasta ohjataan ja kasvatetaan toimimaan koulu yhteisössä. Lisäksi oppilasta ohjataan tekemään myös omia valintojaan perusopetuksen oppimispolulla siirtymävaiheesta toiseen kohti toisen asteen oppilaitosta, omaa elämänuraa ja yleensä kokonaisvaltaista elämän hallintaa. Ohjauksen tehtävänä on antaa ohjattavalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja elää voimavaraisesti ja hyvinvoivasti. (Onnismaa, Pasanen & Spranger 2000, 7.)

Ohjauksella pyritään tukemaan oppilasta tekemään omaa itseään ja tulevaisuuttaan koskevia päätöksiä. Ohjauksen kehityksellistä määrittelyä korostavan näkökulman mukaan ohjauksen avulla edistetään oppilaan ja opiskelijan käyttäytymisen muutoksia, kehitetään oppilaan ja opiskelijan ihmissuhdetaitoja ja lisätään oppilaan ja opiskelijan sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja yleensä heidän selviytymiskykyä eri tilanteissa. ((Lerkanen 2002, 47; Georg & Cristiani 1990, 6-7, Shertzer & Stone 1981, 415-416.)

Kehityksellisyyttä korostavan ohjauksen tavoitteissa huomioidaan myös henkilön koko elämänkaari. Elinikäisen oppimisen mukaisesti kaikkien ikäryhmien tulee saada asianmukaista ohjausta ja ohjaus nähdään oppimisprosessin ohella yksilölle erilaisten asioiden mahdollistamis- ja auttamisprosessina. (Vuorinen & Sampson 2000, 21, 47.) Ohjaus nähdään elinikäisen oppimisen myötä myös laajentuneena elinikäisenä ohjauksena. Tavoitteena on, että ohjattava pystyy itsenäisesti kohtaamaan ja hallitsemaan muutostilanteita opiskelussa ja opiskelun jälkeen. Tässä yhteydessä korostetaan itseohjautuvuuden merkitystä ja kehittämistä. Ohjaajat toimivat parhaalla mahdollisella tavalla silloin, kun he tukevat oppilaita ja opiskelijoita auttamaan itse itseään. (Lerkanen 2002, 48; Lairio & Puukari 1999 b, 118, Vuorinen & Välijärvi 1994, 63.)

Yleisesti voidaan sanoa, että ohjauksen avulla pyritään auttamaan ohjattavia siten, että he pystyvät elämään täysipainoista elämää. Ohjauksessa käsitellään ohjattavan elämän kokonaisuutta sekä hänen valintojaan omien edellytystensä puitteissa. Perusopetuksen ohjauksen avulla pyritään

oppilasta rohkaisemaan ja itse arvioiden löytämään yhteisten keskustelujen avulla parhaat ratkaisut omaa elämää koskeviin kysymyksiin.

2.2 Ohjaus perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (1994, 38 – 39) mukaisesti oppilaanohjaus edellyttää hyvin toimivaa yhteistyötä koulun ja yhteiskunnan välillä. Tuolloin opetussuunnitelmassa ei ollut vielä mainittu ohjausta erikseen. Viimeisimmässä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) ohjaus on kirjattu omana lukunaan. Sen mukaan ohjaus kuuluu kaikille koulussa toimiville henkilöille eli jokainen koulussa oppilaan kanssa työskentelevä toimii myös ohjaajana omassa työssään. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004, 256) mukaisesti ohjaus koostuu oppilaan kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisesta, opiskeluvalmiuksien ja koulumenestyksen edistämisestä sekä syrjäytymisen ehkäisemisestä.

Perusopetuksen aikana ohjaustoiminta toteutetaan siten, että kaikki ohjaustyöhön osallistuvat opetustoimen henkilöt tekevät yhteistyötä oppilaan opintopolun aikana ja myös perusopetuksen siirtymävaiheissa. Opettajien tehtävänä on ohjata oppilaita eri oppiaineiden opiskelussa, auttaa oppilaita kehittämään taitojaan oppimaan oppimisessa ja ennalta ehkäistä opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Opettajien tehtävänä on myös tukea oppilaiden persoonallista kasvua ja kehitystä. Perusopetuksen ohjauksen tulee tukea myös niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä ongelmia, ja jotka ovat tavalla tai toisella vaarassa jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle tulevaisuudessa.

Oppilailla ja heidän huoltajillaan pitää olla mahdollisuus saada ajankohtaista tietoa perusopetuksen työtavoista, valintamahdollisuuksista ja näiden merkityksestä opiskelussa, oppimisessa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Perusopetuksen oppilaille ja heidän huoltajilleen pitää myös selvittää ohjauksen järjestämiseen, opiskeluun, oppilashuoltoon ja erilaisiin tukipalveluihin liittyvät asiat. Oppilaiden huoltajille on järjestettävä tilaisuuksia, joissa huoltajan ja oppilaan kanssa käydään keskustelua oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvissä kysymyksissä.

Ohjausta koskevat periaatteet ja työnjako määritellään opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmaan sisältyy kuvaus siitä, millä tavoin yhteistyö toteutetaan paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa

koulussa. Yhteistyö muodostuu pääasiassa työelämän edustajien vierailuista oppitunneilla, työpaikkakäynneistä, projektitöistä, tiedotusmateriaaleista ja työelämään tutustumisesta.

2.3 Ohjaus seutuopetussuunnitelmassa

Seutuopetussuunnitelma (2004) nojautuu valtakunnallisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja siihen on kirjattu kuuden kunnan alueen kouluissa tapahtuvan ohjaustoiminnan periaatteet. Ohjaustoiminnan järjestämistä koskeva osa käsittää seuraavat asiat, jotka ohjaavat alueen koulujen käytännön oppilaanohjausta: ohjauksen tavoitteet, ohjauksen muodot, ohjaustoiminnan periaatteet, ohjauksen painopisteet ja siirtymävaiheen tuki opintopolun eri vaiheissa, työelämään tutustumisen tavoitteet ja toteuttaminen. Näiden seudullisten linjauksien, periaatteiden ja toimintamallien lisäksi jokaisessa koulussa tehdään koulukohtainen suunnitelma, joka käsittää ohjaustoiminnan opiskelun tukena ja suunnitelman työelämään tutustumisesta.

3 PERUSOPETUKSEN SIIRTYMÄVAIHEET OHJAUKSEN NÄKÖKULMASTA

3.1 Ohjauksen siirtymävaiheet

Ohjausta toteutetaan koko perusopetuksen aikana ja opiskelun siirtymävaiheissa yhteistyössä ohjaustyöhön osallistuvien opettajien kanssa. Perusopetuksen siirtymävaiheet jaetaan seuraavasti: ohjaus siirryttäessä esiopetuksesta ensimmäiselle vuoluokalle, ohjaus siirryttäessä kolmannelle vuosiluokalle, ohjaus siirryttäessä viidennelle vuosiluokalle, ohjaus siirryttäessä seitsemännelle vuosiluokalle ja ohjaus siirryttäessä toiselle asteelle.

Siirtymävaiheella tarkoitetaan yleensä oppilaan ohjausta ja tiedonsiirtoa siinä vaiheessa, kun oppilas siirtyy koulumuodosta toiseen esimerkiksi perusopetuksesta toiselle asteelle. Oppilaat siirtyvät yleensä asteelta toiselle ilman vaikeuksia ja sopeutuvat hyvin uusiin ympäristöihin. On kuitenkin oppilaita, joilla on vaikeuksia siirtymävaiheissa ja heidän opintopolku voi muodostua jatkossa hyvin polveilevaksi. (Numminen, Nyholm, Siniharju, Swedin 2002, 251)

3.2 Ohjauksen työnjako

Ohjausta tekevät kaikki kouluyhteisössä toimivat henkilöt. Koulun rehtori vastaa ohjauksen kokonaisuuden järjestämisestä. Jokaisen opettajan tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Luokanopettajat ja luokanvalvojat seuraavat yleisesti oppilaidensa koulunkäynnin sujumista ja hyvinvointia. Luokan- ja aineenopettajien tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskeluun ja oppimiseen. Heidän tehtävänä on myös seurata oppilaiden oppimisvaikeuksien kehittymistä siten, että ohjauksen avulla voidaan varsin varhaisessa vaiheessa ennalta ehkäistä oppimisvaikeuksien kehittymistä.

Oppilaanohjaajalla on vastuu ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Hänellä on myös vastuu ohjauksen käytännön järjestämisestä. Oppilaanohjaajan tehtävät ovat pääsääntöisesti yksilöllisessä ohjauksessa, koulun valinnaisuudessa, mutta myös oppilaiden jatko-opiskeluun, päätöksentekotaitoihin ja elämänuraan liittyvissä kysymyksissä.

3.3 Ohjauksen tehtävät perusopetuksen siirtymävaiheissa

Ohjauksella pyritään vaikuttamaan oppilaiden opinnoissa onnistumiseen ja koulunkäynnin sujumiseen. Tämän vuoksi on tärkeää, että siirtymävaiheiden ohjaukseen kiinnitetään erityistä huomiota. Siirtymävaiheen ohjauksessa tulee huomioida oppilaiden ikä- ja kehitysvaiheet, koulutuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja koulumuodosta toiseen siirtyminen.

Ohjauksen yhteydessä seutuopetussuunnitelmassamme on kirjattu ohjeistus kullekin edellä mainitsemilleni siirtymävaiheille. Siirtymävaiheiden ohjauksessa on käsitelty kasvun ja kehityksen sekä oppimisen ja opiskelutaitojen tukemista, valintoihin ohjaamista ja tietojen vaihtoa perusopetuksen siirtymävaiheissa. Opetussuunnitelmaan kirjatut seikat ohjaavat myös seutukunnan koulujen omien opetussuunnitelmien laatimista ohjauksen osalta.

3.4 Ohjaus omassa koulussa

Ohjaus toteutetaan kokonaisvaltaisesti perusopetuksen aikana ja perusopetuksen siirtymävaiheissa yhteistyössä kaikkien niiden opettajien kanssa, jotka omalta osaltaan vastaavat ohjauksesta. Jokaisella opettajalla on tehtävänä ohjata oppilaita oppimaan oppimisessa, eri oppiaineiden opiskelussa ja ennalta ehkäistä opintoihin ja yleensä koulunkäyntiin liittyvien ongelmien syntymistä. Opettajien tehtävänä on myös oppimispolun aikana tukea oppilaan kasvua ja kehitystä.

Oppilaille ja huoltajille tiedotetaan koulun toiminnasta, työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä tulevaisuudelle. Syystiedotteen yhteydessä annetaan tietoa ohjauksen, oppilashuollon ja muiden koulussa tarjottavien tukipalveluiden järjestämisestä. Oppilaille ja huoltajille järjestetään yhteisiä ja yksilöllisiä keskustelutilaisuuksia, joissa voidaan yhdessä tai erikseen keskustella oppilaan, opettajan ja oppilaanohjaajan kanssa opiskeluun ja valintoihin liittyvissä asioissa.

Ohjauksen avulla pyritään tukemaan erityisesti oppilaita, joilla on opiskeluvaikeuksia ja jotka tavalla tai toisella ovat vaarassa joutua koulutuksen ja jatkossa työelämän ulkopuolelle. Jokainen luokanopettaja/aineenopettaja ohjaa opettamiaan oppilaita omassa aineessaan ja luokanvalvoja luokkansa oppilaita.

Oppilaiden työelämään tutustumisjaksot on järjestetty 7-9 vuosiluokilla siten, että seitsemännen vuosiluokan oppilaat tutustuvat pareittain yhden päivän ajan kevätlukukaudella joko koulun keittiön, koulun siistijöiden tai koulun laitosmiesten toimintaan. Kahdeksannen vuosiluokan oppilailla työelämään tutustumisjakso on viisi koulupäivää kevätlukukaudella ja yhdeksännen vuosiluokan oppilailla viisi koulupäivää syyslukukaudella sekä viisi koulupäivää kevätlukukaudella. Kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokilla oppilaat hakevat ensisijaisesti itse työelämään tutustumispaikkansa.

Paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa yhteistyö toteutetaan mahdollisuuksien mukaan työpaikkakäynneillä tai kutsumalla työelämän edustajia vierailulle kouluun sekä antamalla oppilaille eri aloja koskevaa tiedotusmateriaalia.

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

4.1 Kehittämistyön lähtökohdat

Uuden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaan ohjausta tulee antaa jo esiopetuksesta siirryttäessä ensimmäiselle vuosiluokalle ja aina edelleen yhdeksännen vuosiluokalle asti sekä siirryttäessä yhdeksänneltä vuosiluokalta toiselle asteelle. Se, millä tavoin oppilaanohjaus toteutetaan kouluissa, määräytyy pitkälti siitä, mitä kunkin koulun omaan opetussuunnitelmaan on kirjoitettu oppilaanohjauksen käytännön toteutuksesta. Varmaa on kuitenkin, että viimeisimmän opetussuunnitelmauudistuksen (2004) yhteydessä oppilaanohjausta ja sen käytännön toteuttamista kouluilla pohdittiin oman opetussuunnitelman laatimisen yhteydessä uudella tavalla, koska perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppilaanohjaus kuuluu jokaiselle kouluyhteisön opetustyössä työskentelevälle.

Tämä lähtökohtana lähdimme kouluyhteisössämme työstämään oman koulun opetussuunnitelmaa, joka koski nimenomaan oppilaanohjauksen käytänteitä perusopetuksen siirtymävaiheissa. Opetussuunnitelmamme lähtökohtana ovat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja kuuden kunnan yhteinen seutuopetussuunnitelma. Kehittämishankkeen toteutus tapahtui kolmivaiheisena prosessina.

Opetussuunnitelmaamme työstäessämme pohdimme ohjausta seuraavissa oppilaita koskevissa siirtymävaiheissa:

- 1) Ohjaus siirryttäessä esiopetuksesta 1. vuosiluokalle.
- 2) Ohjaus siirryttäessä 3. vuosiluokalle.
- 3) Ohjaus siirryttäessä 5. ja 6. vuosiluokille. (Koulumme toimii yhtenäiskouluna ja oppilaat siirtyvät 6. luokalta aineenopettajajärjestelmään.)

- 4) Ohjaus siirryttäessä 7.vuosiluokalle.
- 5) Ohjaus siirryttäessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

Siirtymävaiheiden yhteydessä pyrimme selvittämään, mitä ovat käytännössä kasvun ja kehityksen tukeminen, oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen, valintoihin ohjaaminen sekä tietojen vaihto siirtymävaiheissa ja millä tavoin käytännössä haluamme toteuttaa koulussamme selvittämisen kohteena olevia asioita. Samalla pyrimme mahdollisimman tarkasti nimeämään siirtymävaiheiden ohjaukikäytänteissä vastuussa olevat henkilöt.

4.2 Kehittämistyön eteneminen

4.2.1 Kehittämistyön ensimmäinen vaihe

Kehittämishankkeen ensimmäinen vaihe tapahtui koulussa ensin pienessä ryhmässä, jossa mukana olivat erityisopettaja, oppilaanohjaaja ja vuosiluokkien 1-6 ja vuosiluokkien 7-9 edustajat. Ryhmässä pyrittiin konkretisoimaan asioita, joita pidettiin tärkeänä oppilaiden kasvun ja kehityksen tukemisessa, oppimisen ja opiskelutaitojen tukemisessa, valintoihin ohjaamisessa ja tietojen vaihdossa perusopetuksen eri siirtymävaiheissa. Tämän työryhmän kanssa tehtiin ensimmäinen kirjallinen tuotos opetussuunnitelmaamme. Koin ensimmäisen tuotoksen puutteelliseksi ja sen vuoksi halusin täydentää kyseistä opetussuunnitelman osaa siten, että sen laadintaan osallistuivat kaikki opetustyössä toimivat työyhteisömme jäsenet.

4.2.2 Kehittämistyön toinen vaihe

Kehittämishankkeen toisessa vaiheessa opetushenkilökunnalla oli käytettävänä ensimmäisen vaiheen tuotos ja myös pohdittavaksi ja täytettäväksi antamani lomake, joka koski kasvun ja kehityksen tukemista, oppimisen ja opiskelutaitojen tukemista, valintoihin ohjaamista ja tietojen vaihtoa edellä esitetyissä siirtymävaiheissa. Tarkoituksena oli, että jokainen miettii ja kirjaa vapaasti ensiksi omat ajatuksensa kyseisistä asioista ennen työryhmien kokoontumista. (Liitteet 1 ja 2.)

Lomakkeeseen pohjautuen käytiin opetushenkilökunnan kanssa henkilökohtaiset kehityskeskustelut, joissa kirjasin opettajien ja avustajien näkemykset koskien siirtymävaiheisiin pohdittaviksi annettuja asioita. (Liite 3.) Nämä henkilökunnan näkemykset ovat osaltaan olleet vaikuttamassa lopullista tuotokseen. Opetustoimen henkilökuntaan työyhteisössämme kuuluvat luokanopettajat, aineenopettajat, erityisopettaja ja avustajat. Jokainen opettaja on luonnollisesti muodostanut ajatuksensa sen mukaan, millä vuosiluokalla on opettajana tai antaa opetusta. Käytyjen keskustelujen mukaan henkilökunta oli poikkeuksetta sitä mieltä, että vastuu ohjauksesta kuuluu kaikille oppilaiden kanssa työskenteleville, mutta myös kodeille.

Seuraavassa esittelen muutamia suoria lainauksia henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa kirjaamistani opetushenkilöstön ajatuksista, jotka koskevat siirtymävaiheiden ohjauksessa pohtimiamme asioita.

1) Kasvun ja kehityksen tukeminen perusopetuksen siirtymävaiheissa

Mitä on kasvun ja kehityksen tukeminen perusopetuksen siirtymävaiheissa?

”Opettajan tulee huomioida toiminnassaan oppilaiden ikätaso. Oppilaita kannustetaan ja kasvatetaan oma-aloitteisuuteen. Oppilaille tulee näyttää mallia, millä tavoin asioita selvitetään käytännössä.”

”Opettajan tulee etsiä oppilaista vahvuudet ja antaa palautetta myönteisessä hengessä. Ilon löytäminen koulussa edesauttaa oppilaidenmyönteistä kehitystä. Oppilaiden pitää saada onnistumisen elämyksiä; minä osaan, minä kykenen ja olen hyvä. Koulussa tulee tukea myös erityislahjakkuuksia.”

2) Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen perusopetuksen siirtymävaiheissa

Mitä on oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen perusopetuksessa?

”Oppilaita tuetaan ja autetaan rehellisellä palautteen antamisella. Oppilaille annetaan tarpeen vaatiessa erityisopetusta, tukiopetusta ja mahdollisuuksien mukaan annetaan oppilaalle avustajan tuki opetus- ja oppimistilanteissa.”

”Oppilaiden oppimisvaikeudet tulee selvittää ensisijaisesti. On tärkeää, että koulussa löydettäisiin oppilaiden erilaiset oppimistyylit. Oppilaantuntemus helpottaa opettajaa valitsemaan oikeanlaiset opetusmenetelmät, joilla voidaan myös osittain tukea oppilaiden oppimista ja opiskelutaitoja.”

3) Valintoihin ohjaaminen perusopetuksen siirtymävaiheissa

Mitä on valintoihin ohjaaminen perusopetuksessa?

”Oppilaita yritetään opettaa valitsemaan itselle paras vaihtoehto siis mikä tuntuu itsestä oikealta ja hyvältä. Ohjaamisessa huomioidaan oppilaan erityisosaaminen ja myös vahvistetaan sitä. Oppilaan tulee saada ohjaustilanteissa ”ahaa” elämys, joka johtaa usein myös oppilaan kannalta oikeisiin valintoihin.”

”Oppilaita tulee ohjata kriittisyyteen omaa itseään kohtaan esim. mitä seuraa, jos teen tämän tai tuon valinnan. Oppilaiden tulee myös kyetä perustelemaan valintansa. Oppilaille tulee tehdä selväksi, että oman elämän ohjaamisessa pitää tehdä valintoja koko ajan koskivatpa valinnat niin pieniä kuin suuriakin asioita. Valintoihin ohjaamisella tuetaan oppilaiden hyvinvointia.”

4) Tietojen vaihto perusopetuksen siirtymävaiheissa

Mitä on tietojen vaihto perusopetuksessa?

”Erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden oppimisvaikeuksista on tiedotettava tulevia opettajia. Myös oppilaiden fyysisistä ja psyykkisistä vaikeuksista on syytä tiedottaa, jotta ne voitaisiin huomioida käytännön toiminnassa.”

”Oppilaista annettavaa tiedon tulee olla lyhyttä, yksinkertaista ja selkeää. Tiedon tulee helpottaa siirtymävaiheissa tulevien opettajien opetuksen suunnittelua ja luonnollisesti myös oppilaan opiskelua.”

”Millaisia tavoitteita oppilaalla on ollut ja mitä tulee huomioida eri siirtymävaiheissa. Millaisia erityisvaikeuksia oppilaalla on ja miten ne tulisi huomioida opetuksessa ja ohjauksessa.”

4.2.3 Kehittämistyön kolmas vaihe

Kehittämishankkeen kolmannessa vaiheessa 1-5 vuosiluokkien opettajat ja avustajat sekä vuosiluokkien 6-9 opettajat ja avustajat ovat yhdessä koonneet omat ajatuksensa ja antaneet sen jälkeen omat ehdotuksensa koskien siirtymävaiheiden ohjausta. Työryhmien vuosiluokkia koskeva jako poikkeaa ensimmäisen vaiheen jaosta siksi, että lukuvuoden 2006 - 2007 alussa 6. vuosiluokan oppilaat siirtyivät aineenopettajajärjestelmään ja samaan koulukiinteistöön kuin 7-9 vuosiluokkien oppilaat.

Tämän jälkeen tein kehittämiskeskusteluja hyödyntäen lisäyksenä työryhmien tuotoksiin. Ohjaussuunnitelmaamme, joka koskee perusopetuksen siirtymävaiheiden käytäntöä ja työjakoa koulussamme olemme yhdessä käsitelleet työyhteisössämme.

5 SIIRTYMÄVAIHEIDEN OHJAUS JA OHJAUKSEN TYÖNJAKO KEHITTÄMISTYÖPROSESSIN TULOKSENA

Opetushenkilökunnan ajatukset siirtymävaiheiden ohjauksesta perusopetuksessa ovat hyvin samanlaisia. Tietyt eroavaisuudet ohjauksen käytänteissä eri siirtymävaiheissa riippuvat luonnollisesti oppilaiden ikätasosta johtuvista seikoista. On kuitenkin asioita, joita tulee harjoittaa ja joissa tulee antaa ohjausta koko perusopetuksen ajan. Siirtymävaiheiden ohjausta koskeva suunnitelmamme on yhteenveto eri työryhmien, henkilökohtaisten kehittämiskeskustelujen ja suunnitelmaa koskevien yhteisten tapaamisten tuotoksista.

5.1 Ohjaus siirryttäessä esiopetuksesta 1. vuosiluokalle

Oppilaan siirtyessä esiopetuksesta 1. vuosiluokalle ohjauksesta vastaavat esiopetuksen opettaja, tulevan ensimmäisen luokan opettaja ja erityisopettaja yhteistyössä oppilaiden kotien ja tarvittaessa ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Kasvun ja kehityksen tukeminen

Esi- ja alkuopetuksen henkilökunta järjestävät yhteisiä tilaisuuksia, joissa tutustutaan tulevaan kouluun. Oppilaille annetaan ikätason mukaisia tehtäviä ja koulutyön lomassa itsetuntemukseen liittyviä harjoitteita.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Erityisopettaja tekee oppilaan kehitykseen ja oppimisvalmiuksiin liittyvät testaukset. Oppilaille, joilla on havaittu kehityksen viivästyä oppimisessa, tehdään kouluvalmiustestit. Erityistä tukea tarvitseville oppilaille laaditaan oppimissuunnitelma tai HOJKS, johon kirjataan jatkotoimenpiteet, jotka koskevat opetusjärjestelyitä ja seuranta. Oppilaille annetaan myönteisiä itsetuntoa tukevia oppimiskokemuksia ja ylläpidetään koulumotivaatiota.

Esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilökunta tekevät kiinteää opetusta koskevaa suunnittelu- ja kehittämisyhteistyötä. Tällä tavoin luodaan kannustava ja myönteinen ilmapiiri oppilaille jo esi- ja alkuopetuksen varhaisessa vaiheessa. Se puolestaan tukee mallillaan oppilaiden myönteistä suhtautumista opiskeluun ja edistää oppilaiden opiskelutaitoja. Oppilaille annetaan tarvittaessa tuki- ja erityisopetusta.

Valintoihin ohjaaminen

Oppilaiden kanssa harjoitellaan koulumaisia työtapoja. Oppilailta ohjataan odottamaan omaa vuoroa, hyviä ruokailutapoja, puhtaus- ja siisteystapoja, sään mukaista pukeutumista ja yleensä käyttäytymiseen liittyviä hyviä tapoja. Oppilaita ohjataan oikean ja väärän tunnistamiseen ja vastuullisuuteen. Tällöin aloitetaan myös oppilaiden vastuullisuuskasvatus.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Esiopetuksen oppilaille järjestetään koulutulokkaan päivä toukokuussa. Oppilaat tapaavat tulevan ensimmäisen luokan opettajansa. Luokanopettaja esittelee luokkatilat, koulun fyysiset tilat ja antaa informaatiota koulun oppitunneista, välitunneista, ruokailusta ja kyydityksistä.

Oppilaille varataan aika yhteiseen keskusteluun, jossa ovat läsnä tuleva luokanopettaja, esiopetuksen opettaja, erityisopettaja, tulevan ensimmäisen luokan oppilas huoltajansa kanssa ja oppilaanohjaaja. Esi- ja alkuopetuksen opettajat tekevät yhteistyötä kotien kanssa eri viestimien ja henkilökohtaisien tapaamisten avulla.

Erityisopettaja ja esiopetuksen opettaja tiedottavat yhteisessä tapaamisessa tulevan ensimmäisen luokanopettajaa oppilaista, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa.

5.2 Ohjaus siirryttäessä 3. vuosiluokalle

Oppilaan siirtyessä 3. vuosiluokalle ohjauksesta vastaavat oppilasta opettavat luokan- ja aineenopettajat, erityisopettaja yhteistyössä oppilaiden kotien ja tarvittaessa ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Kasvun ja kehityksen ohjaus

Oppilaita ohjataan arvioimaan omia toimia ja niiden vaikutuksia luokkayhteisöön. Oppilaille annetaan ikätason mukaisia tehtäviä ja jatketaan koulutyön lomassa itsetuntemukseen liittyviä harjoitteita. Oppilasta ohjataan toiminnallaan edistämään luokka- ja koko kouluyhteisön hyvinvointia.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Oppilaita opetetaan löytämään tekstistä olennainen, heille opetetaan myös sujuva ja ymmärtävä lukutaito sekä hyvä käsiala ja oikeinkirjoitus. Nämä taidot edesauttavat oppilaiden edistymistä muissa lukuaineissa ja sanallisissa tehtävissä. Oppilaita tutustutetaan myös englannin kielen opiskeluun ja sen menetelmiin.

Oppilailta ohjataan 3. luokalle siirryttäessä kotitehtävien tekemisessä. Lisäksi heille selvitetään, että jatkossa oppiaineet muuttuvat myös entistä vaativimmiksi ja teoreettisimmiksi. Oppilaille opetetaan myös kokeeseen valmistumista ja koetilanteissa toimimista. Oppilaille annetaan tarvittaessa tuki- ja erityisopetusta.

Valintoihin ohjaaminen

Oppilaita ohjataan oivaltamaan oma vastuu koulutyöstä ja yleensä omasta toiminnasta. Oppilaita ohjataan oikeanlaisten työtapojen valintoihin koulutyössä. Koulutyön ohessa oppilaita ohjataan hyvään käyttäytymiseen ja painotetaan hyvän käyttäytymisen merkitystä yleensä elämässä.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Luokanopettaja tiedottaa kolmannen luokan alussa opetussuunnitelman mukaisesta tuntijaosta ja oppiaineista sekä opettajista ja muista opetusjärjestelyihin liittyvistä asioita. Tiedottaminen voi tapahtua kirjallisella tiedotteella, yhteisessä vanhempainillassa tai vanhempainvarteissa.

Kolmannen luokan alussa opettaja, joka opettaa englantia, tiedottaa oppilaiden huoltajille englannin kielen opiskelusta ja siitä, kuinka yleensä kielen opiskelua voidaan tukea kotona. Tiedottaminen voi tapahtua kirjallisella tiedotteella, yhteisessä vanhempainillassa tai vanhempainvarteissa. Erityisopettaja ja toisen luokan opettaja tiedottavat yhteisessä tapaamisessa tulevalle kolmannen luokan opettajalle oppilaista, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Samassa yhteydessä käydään läpi erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden mahdollinen oppimisvalmiuksien testauksen tarve.

5.3 Ohjaus siirryttäessä 5. ja 6. vuosiluokille

Oppilaan siirtyessä 5. ja 6. vuosiluokille ohjauksesta vastaavat oppilasta opettavat luokan- ja aineenopettajat, oppilaanohjaaja ja erityisopettaja yhteistyössä oppilaiden kotien ja tarvittaessa ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Kasvun ja kehityksen tukeminen

Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa ryhmissä. Oppilaiden luontevaa vuorovaikutusta tuetaan esimerkiksi siten, että tytöt ja pojat toimivat vaihtelevissa sekaryhmissä. Luokanopettaja jatkaa itsetuntemukseen liittyviä harjoitteita opetuksen yhteydessä parhaaksi katsomallaan tavoin.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Oppilaita ohjataan itsenäiseen tiedonhankintaan ja tehtävien tekemiseen. Opetuksen yhteydessä oppilaita ohjataan löytämään opiskelutyyliinsä ja tiedonhankintatapansa. Viidennen luokan alussa luokanopettaja tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen opetussuunnitelman mukaisista uusista oppiaineista (biologia, maantieto, fysiikka/kemia, historia) ja niiden vaikutuksesta koulutyöhön. Tiedottaminen voi tapahtua kirjallisella tiedotteella, yhteisessä vanhempainillassa tai vanhempainvarteissa. Oppilaille annetaan tarvittaessa tuki- erityisopetusta.

Valintoihin ohjaaminen

Neljännän luokan keväällä oppilaita ohjataan yhdessä huoltajiensa kanssa tekemään mahdollinen A2-kielen valinta vuosiluokille 5-9 ja käsityövalinta vuosiluokille 5-7. Oppilaita ohjataan oivaltamaan oman kasvavan vastuunsa merkityksen koulutyöstä ja omasta tulevaisuudestaan.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Oppilaat kirjoittavat viidennen luokan keväällä vapaamuotoisen kirjoitelman, joka koskee vuosiluokkien 6-9 opetustiloihin ja aineenopettajajärjestelmään siirtymistä. Luokanopettaja käy läpi kirjoitelmat ja keskustelee kirjoitelmien sisällöstä yhdessä oppilaiden kanssa. Tavoitteena on luoda myönteinen silta yhtenäiselle oppimispolulle aineenopettajajärjestelmään siirryttäessä.

Rehtori yhdessä luokanopettajan ja erityisopettajan kanssa tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen 5. luokan keväällä aineenopettajajärjestelmään siirtymisestä. Tiedottaminen tapahtuu yhteisessä vanhempainillassa, jossa on mukana myös tuleva luokanvalvoja. Oppilaille järjestetään viidennen luokan keväällä yhteinen tutustuminen vuosiluokkien 6-9 opetustiloihin ja aineenopettajiin.

Erityisopettaja ja luokanopettaja antavat tietoja yhteisessä tapaamisessa aineenopettajille oppilaista, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa.

5.4 Ohjaus siirryttäessä 7. vuosiluokalle

Oppilaan siirtyessä 7. vuosiluokalle ohjauksesta vastaavat oppilasta opettavat aineenopettajat, oppilaanohjaaja ja erityisopettaja yhteistyössä oppilaiden kotien ja tarvittaessa ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Kasvun ja kehityksen tukeminen

Oppilaille lisätään tarvittaessa oppilashuollollista tukea entistä enemmän. Oppilaita koskevaa yhteistyötä lisätään eri tahojen kanssa. Tällaisia tahoja ovat esimerkiksi nuoris- ja vapaa-aikatoimi, seurakunta, koulukuraattori ja lähikunnat. Oppilaiden vahvuuksia tuetaan ja vahvistetaan heidän itsetuntoaan harjoittein ja palauttein. Oppilaita ohjataan harrastuksiin ja heille tarjotaan erilaisia kerhoja. Oppilaiden itsetuntemusta lisätään harjoituksilla oppilaanohjauksen ja terveystieteiden oppitunneilla.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Oppilaiden vahvuuksia tuetaan eri oppiaineiden opiskelussa. Opettajien kiinteällä yhteistyöllä tuetaan oppilaiden kokonaisvaltaista opiskelua. Erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat huomioidaan. Lisäksi tarkistetaan vuosittain niiden oppilaiden henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat (HOJKS:it), jotka on siirretty tai siirretään osittain tai kokonaan

erityisopetukseen. Oppilaiden ongelmiin puututaan heti. Oppilaille annetaan tarvittaessa tuki- ja erityisopetusta.

Valintoihin ohjaaminen

Oppilaiden ohjataan löytämään vahvuutensa ja heitä tuetaan vahvuuksien kehittämisessä. Oppilaita opetetaan ja ohjataan ilmaisemaan mielipiteensä. Heiltä ohjataan ottamaan entistä enemmän vastuuta toiminnastaan. Heille tiedotetaan koulun opetussuunnitelman mukaisista valinnaisaineista ja niitä koskeva

valintalomake lähetetään huoltajille koteihin täytettäväksi. Oppilaat tekevät seitsemännellä luokalla kahden viikkotunnin laajuiset valinnaisainevalinnat sekä kahdeksannelle että yhdeksännelle luokalle.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Kuudennen luokan keväällä oppilaille varataan aika keskusteluhetkeen, jossa ovat läsnä rehtori, luokanvalvoja ja tuleva seitsemännen luokan oppilas huoltajansa kanssa. Tässä tilaisuudessa kerrataan oppilaan aikaisemmat opinnot, opinnoissa menestyminen, yksilöllistämiset, oppilaan odotukset opiskelua kohtaan, valinnaisaineet ja mahdolliset vaikeudet. Samalla annetaan tietoa uusista oppiaineista ja opiskeluun liittyvistä asioista sekä korostetaan oppilaan vastuuta omasta opiskelusta ja koulun työrauhasta.

Erityisopettaja ja luokanvalvoja antavat tietoja aineenopettajille erityistä tukea tarvitsevista oppilaista ja samassa yhteydessä käydään läpi henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman päivittämistä koskevat asiat ennen tulevaa lukuvuotta.

5.5 Ohjaus siirryttäessä toiselle asteelle

Oppilaan siirtyessä toiselle asteelle ohjauksesta vastaavat oppilaanohjaaja, aineenopettajat ja erityisopettaja yhteistyössä oppilaiden kotien, tarvittaessa ulkopuolisten asiantuntijoiden ja toisen asteen oppilaitosten ja työelämän edustajien kanssa.

Käytännön ohjaustoiminta

Oppilaita tuetaan toimimaan vastuullisesti ja itsenäisesti selviytyäkseen muutoksista.

Henkilökohtaisen ohjauksen ja ryhmäohjauksen avulla oppilaita tuetaan tekemään toisen asteen koulutusvalintaa koskeva päätös. Tarpeen vaatiessa oppilaita voidaan ohjata asiantuntijoiden luo.

Yhdeksännen luokan oppilaille ja heidän huoltajille järjestetään yhteinen toisen asteen valintoja koskeva tilaisuus, jossa on eri oppilaitosten edustajia puhumassa lukion ja ammatillisten

oppilaitosten opinnoista. Oppilaiden kanssa käydään tutustumassa toisen asteen oppilaitosten toimintaan ja osallistutaan mahdollisuuksien mukaan koulutusmessuille sekä muihin toisen asteen valintoja ja yleensä uravalintaa koskeviin tilaisuuksiin.

Yhdeksännen luokan oppilaiden koulunkäyntiä koskevat tiedot siirtyvät keväällä suoraan yhteishakuun. Oppilaanohjaaja pyytää tässä yhteydessä oppilailta ja heidän huoltajiltaan luvan oppilasta koskevien tietojen siirtämiseen toisen asteen oppilaitokseen, jossa oppilas aloittaa opintonsa. Joustavassa valinnassa olevien oppilaiden tiedot lähetetään suoraan oppilaan ja huoltajien allekirjoituksella varustetulla lomakkeella siihen oppilaitokseen, mihin oppilas on yhteishaussa ensisijaisesti hakenut. Jälkiohjauksella oppilasta ohjataan etsimään hänelle sopiva opiskelumahdollisuus.

6 KOHTI TOIMIVAA OHJAUSTA

Kehittämistyöni tavoitteena oli yhdessä opetustoimen henkilökunnan kanssa tuottaa perusopetuksen siirtymävaiheiden ohjausta koskeva suunnitelma. Siirtymävaiheiden ohjaussuunnitelma edellytti, että prosessin aikana selvitin opetustyötä tekevien ajatuksia kasvun ja kehityksen tukemisesta, oppimisen ja opiskelutaitojen tukemisesta, valintoihin ohjaamisesta ja tiedon siirtämisestä perusopetuksen siirtymävaiheissa.

Kehittämisen prosessin ensimmäisessä vaiheessa pienen työryhmän kanssa yhteistyö sujui melko kitkattomasti. Laadimme ensimmäisen opetussuunnitelmaamme tulevan osion, jota sitten kehittämisen prosessin toisessa ja kolmannessa vaiheessa täydensimme. Henkilökohtaisten kehittämiskeskustelujen yhteydessä kouluyhteisömme jäsenet toivat suullisesti ajatuksiaan esille melko vuolaasti, joka tässä yhteydessä oli myös tavoitteenani. Kirjaamistani henkilökunnan ajatuksista olen hyödyntänyt sellaista, mitä eri vuosiluokkia koskevat työryhmät eivät olleet vielä omilla työryhmissään kirjanneet tulevaan perusopetuksen siirtymävaiheiden ohjausta koskevaan suunnitelmaamme.

Kehittämisen prosessin aikana minulle jäi sellainen mielikuva, että pedagogista keskustelua pitäisi entistä rohkeammin käydä koulussa ja näin selkeyttää työyhteisön ajatuksia opetusta/ohjausta ja

yleensä koulun toimintaa koskevissa asioissa. Tämä tuli varsin selvästi esille juuri siirtymävaiheiden ohjausta pohdittaessa. Koulumme on yhtenäiskoulu ja 6. vuosiluokan oppilaat siirtyvät aineenopettajajärjestelmään samaan kiinteistöön, missä vuosiluokkien 7-9 oppilaat opiskelevat. Tämä aiheutti tässä yhteydessä vieläkin keskustelua, vaikka virallisesti yhtenäiskouluun siirtymisestä on jo kulunut jonkin aikaa.

Kaikkein vaikeimmaksi koin sen, millä tavoin motivoin henkilökuntaa aidosti osallistumaan ja sen kautta myös sitoutumaan yhteisen opetussuunnitelmaamme laatimiseen. Henkilökohtaisissa kehittämiskeskusteluissa oltiin sitä mieltä, että ohjaus kuuluu kaikille opetustyötä tekeville. Sen vuoksi oli myös hyödyllistä, että jokainen on ollut omalta osaltaan vaikuttamassa suunnitelman laatimiseen.

Kehittämistyöni tavoite toteutui prosessimme aikana, koska olemme kirjanneet yhteisen eri näkemyksistä koostuvan tahtomme omaan opetussuunnitelmaamme. Siirtymävaiheiden ohjausta koskeva suunnitelma auttaa työyhteisön jäseniä heidän ohjaustoiminnassaan ja selkeyttää myös vastuunjakoja jokaisessa ohjausta koskevassa siirtymävaiheessa. Kuitenkin selvitettäväksi jää, millä tavoin jatkossa opetussuunnitelmaan kirjatut asiat tulevat onnistumaan käytännössä.

Siirtymävaiheiden ohjauksen ja yleensä ohjauksen kehittäminen voi tapahtua ainoastaan yhdessä toimimalla ja jatkuvalla arvioinnilla. Ohjausta koskeva arviointi tulee kohdentua esimerkiksi nyt laadittuun siirtymävaiheiden ohjausta koskevaan suunnitelmaan. Opetustyössä työskentelevien tulee

arvioida millä tavoin suunnitelmaan kirjoitetut ohjauskäytänteet ja tehtävien jako ovat toteutuneet ja millä tavoin niitä pitäisi jatkossa muuttaa. Arvioinnissa voidaan hyödyntää omia henkilökohtaisia ohjaustyöstä saatuja kokemuksia ja työyhteisössä tapahtuvia yhteisiä keskusteluja. Kouluyhteisön arjen ja oman toiminnan arvioinnin perustana on keskusteleva työyhteisö. Sen tähden onkin tärkeää, että toimintakulttuuria koulussa kehitetään kohti yhteistoiminnallisuutta. Yhdessä tekemällä ja yhdessä arvioimalla opimme toinen toisiltamme. Toimivan arvioinnin avulla voimme myös kehittää ja luoda uusia toimintatapoja koulumme ohjauskäytänteisiin. Tämä suuri on haaste koulussamme.

LÄHTEET

- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Georg, R. L. & Cristiani, T. S. 1990. Counselling, theory and practice. New Jersey: Prentice.Hall.
- Kasurinen, H. (toim.) 2004. Ohjausta opintoihin ja elämään. Helsinki: Opetushallitus.
- Lario, M & Puukari, S (toim.) 1999. Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Lerkkanen, J., 2002. Koulutus ja uravalinnan ongelmat. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Numminen, U., Nyholm, M, Siniharju, M., Swedin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksen siirtymävaiheissa. opetushallituksen arviointi 8. Helsinki: Opetushallitus.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spranger , T. (toim.) 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjauksen tutkimus. Jyväskylä: PS - kustannus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Opetushallitus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.
- Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Joensuun yliopisto.
- Shertzer, B. & Stone, S. C. 1981. Fundamentals of counselling. Boston: Houghton. Mifflin.
- Tarvainen, E, 2004. (toim.) Seutuopetussuunnitelma 2004. Saarijärvi: Gummeruksen kirjapaino.

Vuorinen, R. & Sampson, J.P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa Onnismaa, J, Pasanen, H & Spranger, T (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: WS Bookwell.

Vuorinen, R. & Välijärvi, J. 1994. Itsenäisiin valintoihin ohjaaminen. Nuorten avoimet koulutusmahdollisuudet ja opettajan roolin muuttuminen. Helsinki: Painatuskeskus.

Liite 1.

ENSIMMÄISEN VAIHEEN TUOTOS

Ohjauksen painopisteet ja siirtymävaiheen tuki eri vaiheissa

Ohjaus siirryttäessä esiopetuksesta 1. luokalle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

Koulutulokkaan päivä toukokuussa.

Tulevan opettajan tapaaminen.

Luokkatilat, koulun fyysiset tilat, koulun rytmi (=tunti, välitunti, ruokailu, kyyditykset ym.).

Esi- ja alkuopetus järjestävät yhteisiä tilaisuuksia, joissa ”tutustellaan”.

Esiopetusoppilaille annetaan erityisopetusta.

Varataan aika ensimmäiseen OPO-keskusteluun, jossa läsnä

- tuleva luokanopettaja,
- esiopettaja,
- OPO,
- tuleva ekaluokkalainen huoltajansa kanssa.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Erityisopettajan testaukset.
 Perheneuvolan kouluvalmiustestit niille, joilla on tarvetta.
 Jatkotoimenpiteet: seuranta ja opetusjärjestelyt.
 Tarjotaan koulumaisia, oppilaan tasoisia tehtäviä.
 Myönteisiä oppimiskokemuksia.
 Yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen kanssa.

Valintoihin ohjaaminen

Koulumaisten työtapojen harjoittelua.
 Harjoitellaan ”omaa vuoroa”, ruokailutapoja, puhtaus- ja siisteystapoja, sään mukaista pukeutumista sekä opetellaan tunnistamaan ”oikea ja väärä”.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Yhteistyötä jatketaan esi- ja alkuopettajan sekä kotien kanssa eri viestimien ja henkilökohtaisten ”varttien” avulla.

Ohjaus siirryttäessä 3. luokalle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

Oppilasta ohjataan arvioimaan omia toimia ja niiden vaikutuksia luokkayhteisöön.
 Oppilaalle annetaan ikätason mukaisia tehtäviä 1. luokasta alkaen.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Oppilasta opetetaan löytämään tekstistä olennainen.
 Oppilaalle opetetaan sujuva ja ymmärtävä lukutaito.
 Oppilaalle opetetaan hyvä käsiala ja oikeinkirjoitus.
 Oppilaita opetetaan huomioimaan kotitehtävien vaatima aika ja oppiaineiden teoreettisuus.
 Oppilaita ohjataan oivaltamaan oma vastuunsa koulutyöstä 1. luokasta alkaen.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Luokanopettaja tiedottaa oppilaiden huoltajille 2. luokan keväällä kolmannen luokan tuntijaosta, oppiaineista, opettajista ym. opetusjärjestelyihin liittyvistä asioista.
 Kolmannen luokan syksyllä englannin opettaja tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen englannin kielen sanojen opiskelusta.

Ohjaus siirryttäessä 5. luokalle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

Totutaan toimimaan yhdessä erilaisissa ryhmissä yhteistoiminnallisesti. Toimitaan vaihtelevissa sekaryhmissä; tällä tavoin tuetaan tyttöjen ja poikien luontevaa vuorovaikutusta.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Luokanopettaja laatii tiedotteen 5. luokan syksyllä uusista oppiaineista (biologia, maantieto, fysiikka/kemia, historia) ja tuntijaosta ja niiden vaikutuksesta koulutyöhön. Oppilaita ohjataan itsenäiseen tiedonhankintaan ja tehtävien tekemiseen. Oppilaita ohjataan myös oivaltamaan oma vastuunsa koulutyöstä. Oppilasta autetaan löytämään oma opiskelutyylinsä ja tiedonhankintatapansa.

Valintoihin ohjaaminen

Neljännän luokan keväällä oppilasta ohjataan yhdessä vanhempien kanssa tekemään mahdollinen A2-kielen valinta vuosiluokille 5 – 9 ja käsityön valinta vuosiluokille 5 - 7.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

Annettu jo syksyllä

Ohjaus siirryttäessä 6. luokalle

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Kuudennen luokan keväällä varataan aika toiseen OPO -keskusteluun, jossa läsnä

- OPO,
- tuleva kuudesluokkalainen huoltajansa kanssa,
- luokanopettaja,
- tuleva luokanvalvoja.

Tässä OPO –keskustelussa kerrataan oppilaan aikaisemmat opinnot, yksilöllistämiset ja menestymiset, käydään läpi oppilaan odotukset, valinnaisaineet ja mahdolliset vaikeudet sekä annetaan tietoa uusista oppiaineista RU, KO ja TVT.

Ohjaus siirryttäessä toiselle asteelle

Henkilökohtaisen ohjauksen avulla tuetaan oppilaan valintapäätöksen tekoa. Oppilaan turvallista siirtymistä tuetaan lähinnä oppilaanohjaajan tunneilla. Oppilas saa tukea vastuullisuuteen ja itsenäistymiseen selviytyäkseen muutoksista. Ohjauksen eri muotoja käyttäen oppilas saa tukea valintapäätöksen tekemiseen. Koulussa käy toisen asteen oppilaitoksen edustajia kertomassa omista oppilaitoksistaan. Yhdeksännellä luokalla oppilaille ja heidän huoltajilleen järjestetään yhteinen toisen asteen valintoja koskeva ilta, jossa on eri oppilaitosten edustajia puhumassa lukion ja ammatillisen koulutuksen opinnoista. Oppilaiden kanssa käydään tutustumassa toisen asteen oppilaitosten toimintaan. Tarvittaessa oppilas voidaan ohjata asiantuntijoiden luo.

Liite 2.

TYÖRYHMIEN YHTEENVETOLOMAKE

Ohjaus siirryttäessä esiopetuksesta 1. vuosiluokalle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

- 1) Esi- ja alkuopetuksen henkilökunta järjestävät yhteisiä tilaisuuksia, joissa ”tutustellaan”.
- 2) Oppilaille annetaan ikätason mukaisia tehtäviä.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

- 1) Erityisopettaja tekee erityisopettajan testaukset. Erityistä tukea tarvitseville oppilaille tehdään jatkotoimenpiteet, jotka koskevat opetusjärjestelyitä ja seurantaa.
- 2) Oppilaille, joilla on tarvetta, tehdään kouluvalmiustestit. Erityistä tukea tarvitseville oppilaille tehdään jatkotoimenpiteet, jotka koskevat opetusjärjestelyitä ja seurantaa.
- 3) Oppilaille annetaan myönteisiä itsetuntoa tukevia oppimiskokemuksia.

4) Esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilökunta tekevät kiinteää opetusta koskevaa suunnittelu- ja kehittämissyhteistyötä. Tällä tavoin voidaan luoda myös kannustava ja myönteinen ilmapiiri oppilaille jo esi- ja alkuopetuksen varhaisessa vaiheessa, joka puolestaan tukee omalla mallillaan oppilaiden myönteistä suhtautumista opiskeluun ja edistää myös oppilaiden opiskelutaitoja.

5) Erityisopettaja antaa tarvittaessa oppilaille erityisopetusta.

Valintoihin ohjaaminen

1) Oppilaiden kanssa harjoitellaan koulumaisia työtapoja.

2) Oppilailta ohjataan odottamaan ”omaa vuoroa”, hyviä ruokailutapoja, puhtaus- ja siisteystapoja, sään mukaista pukeutumista ja yleensä käyttäytymiseen liittyviä hyviä tapoja.

3) Oppilaita ohjataan oikean ja väärän tunnistamiseen.

4) Oppilaita ohjataan vastuullisuuteen.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

1) Esiopetuksen oppilaille järjestetään koulutulokkaan päivä toukokuussa. Oppilaat tapaavat tulevan ensimmäisen luokan opettajan. Luokanopettaja esittelee luokkatilat, koulun fyysiset tilat ja antaa informaatiota koulun oppitunneista, välitunneista, ruokailusta ja kyädityksistä.

2) Oppilaille varataan aika yhteiseen keskusteluun, jossa ovat läsnä tuleva luokanopettaja, esiopetuksen opettaja, erityisopettaja, tulevan ensimmäisen luokan oppilas huoltajansa kanssa ja rehtori.

3) Esi- ja alkuopetuksen opettajat tekevät yhteistyötä kotien kanssa eri viestimien ja henkilökohtaisien ”varttien” avulla.

4) Erityisopettaja tiedottaa yhteisessä tapaamisessa tulevan ensimmäisen luokanopettajaa oppilaista, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa.

Ohjaus siirryttäessä 3. vuosiluokalle

Kasvun ja kehityksen ohjaus

1) Oppilaita ohjataan arvioimaan omia toimia ja niiden vaikutuksia luokkayhteisöön.

2) Oppilaille annetaan ikätason mukaisia tehtäviä.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

- 1) Oppilaita opetetaan löytämään tekstistä olennainen.
- 2) Oppilaille opetetaan sujuva ja ymmärtävä lukutaito.
- 3) Oppilaille opetetaan hyvä käsiala ja oikeinkirjoitus.
- 4) Oppilaille tehdään selväksi, että 3. luokalle siirryttäessä kotitehtävät vaativat oppilaalta enemmän aikaa ja oppiaineet muuttuvat myös entistä teoreettisimmiksi.
- 5) Oppilaille opetetaan kokeeseen valmistumista ja koetilanteissa toimimista.

Valintoihin ohjaaminen

- 1) Oppilaita ohjataan oivaltamaan oma vastuunsa koulutyöstä
- 2) Oppilaita ohjataan oikeanlaisten työtapojen valintoihin koulutyössä.
- 3) Oppilaita ohjataan hyvään käyttäytymiseen ja painotetaan hyvän käyttäytymisen merkitystä yleensä elämässä.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

- 1) Luokanopettaja tiedottaa kolmannen luokan syksyllä opetus suunnitelman mukaisesta tuntijaosta ja oppiaineista sekä opettajista ja muista opetusjärjestelyihin liittyvistä asioista. Tiedottaminen voi tapahtua kirjallisella tiedotteella, yhteisessä vanhempainillassa tai vanhempainvarteissa.
- 2) Kolmannen luokan syksyllä opettaja, joka opettaa englantia, tiedottaa oppilaiden huoltajille englannin kielen opiskelusta. Tiedottaminen voi tapahtua kirjallisella tiedotteella, yhteisessä vanhempainillassa tai vanhempainvarteissa.
- 3) Erityisopettaja tiedottaa yhteisessä tapaamisessa tulevalle kolmannen luokan opettajalle oppilaista, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Samassa yhteydessä käydään läpi erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden mahdollinen testauksen tarve.

Ohjaus siirryttäessä 5. ja 6. vuosiluokalle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

- 1) Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa ryhmissä.

2) Oppilaiden luontevaa vuorovaikutusta tuetaan esim. siten, että tytöt ja pojat toimivat vaihtelevissa sekaryhmissä.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

- 1) Oppilaita ohjataan itsenäiseen tiedonhankintaan ja tehtävien tekemiseen.
- 2) Oppilaita ohjataan löytämään oma opiskelutyylinsä ja tiedonhankintatapansa.
- 3) Oppilaille tiedotetaan uusista oppiaineista (biologia, maantieto, fysiikka/kemia ja historia) tuntijaosta ja niiden vaikutuksesta koulutyöhön.
- 4) Oppilaita ohjataan oivaltamaan oma kasvava vastuunsa koulutyöstä.

Valintoihin ohjaaminen

1) Neljännen luokan keväällä oppilaita ohjataan yhdessä huoltajiensa kanssa tekemään mahdollinen A2-kielen valinta vuosiluokille 5-9 ja käsityövalinta vuosiluokille 5-7.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

- 1) Viidennen luokan syksyllä luokanopettaja tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen opetussuunnitelman mukaisista uusista oppiaineista (biologia, maantieto, fysiikka/kemia, historia) ja niiden vaikutuksesta koulutyöhön. Tiedottaminen voi tapahtua kirjallisella tiedotteella, yhteisessä vanhempainillassa tai vanhempainvarteissa.
- 2) Oppilaat kirjoittavat viidennen luokan keväällä vapaamuotoisen kirjoitelman, joka koskee vuosiluokkien 6-9 opetustiloihin ja aineenopettajajärjestelmään siirtymistä. Luokanopettaja käy läpi kirjoitelmat ja keskustelee kirjoitelmien sisällöstä yhdessä oppilaiden kanssa. Tavoitteena on luoda silta yhtenäiselle oppimispolulle aineenopettajajärjestelmään siirryttäessä.
- 3) Rehtori yhdessä luokanopettajan ja erityisopettajan kanssa tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen 5. luokan keväällä aineenopettajajärjestelmään siirtymisestä. Tiedottaminen tapahtuu yhteisessä vanhempainillassa, jossa on mukana myös tuleva luokanvalvoja. Oppilaille järjestetään viidennen luokan keväällä yhteinen tutustuminen vuosiluokkien 6-9 opetustiloihin ja aineenopettajiin.
- 4) Erityisopettaja antaa tietoja yhteisessä tapaamisessa tietoja aineenopettajille oppilaista, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa.

Ohjaus siirryttäessä 7-9 vuosiluokalle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

- 1) Oppilaita ohjataan ja opetetaan ottamaan entistä enemmän vastuuta omasta toiminnastaan.
- 2) Oppilaille lisätään oppilashuollon tukea entistä enemmän.
- 3) Oppilaita koskevaa yhteistyötä eri tahojen (esim. nuoris- ja vapaa-aikatoimi, seurakunta, koulukuraattori, lähikunnat) kanssa lisätään.
- 4) Oppilaita ohjataan erilaisiin harrastuksiin ja heitä myös tuetaan niissä.
- 5) Kerhotoiminnan avulla pyritään tukemaan oppilaiden vahvuuksia ja myös ohjataan ja vahvistetaan oman itsetunnon ja tuntemuksen löytämistä.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

- 1) Oppilaiden vahvuuksia tuetaan eri oppiaineiden opiskelussa.
- 2) Opettajien kiinteällä yhteistyöllä ja kokonaisvastuun ottamisella vuosiluokkien 1-9 oppilaista tuetaan oppilaiden kokonaisvaltaista opiskelua.
- 3) Erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat huomioidaan ja tarkistetaan vuosittain henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat (HOJKS:it).
- 4) Oppilaiden ongelmiin puututaan heti.

Valintoihin ohjaaminen

- 1) Oppilaiden vahvuuksien löytäminen ja tukeminen.
- 2) Oppilaille annetaan entistä enemmän vastuuta.
- 3) Oppilaita opetetaan ja ohjataan ilmaisemaan mielipiteensä ja sanomaan myös ”ei”.
- 4) Oppilaiden itsetuntemusta lisätään erilaisilla harjoituksilla esim. oppilaanohjauksen ja terveystieteiden oppitunneilla.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

- 1) Kuudennen luokan keväällä oppilaille varataan aika keskusteluhetkeen, jossa ovat läsnä rehtori, luokanvalvoja ja tuleva seitsemännen luokan oppilas huoltajansa kanssa. Tässä tilaisuudessa kerrataan oppilaan aikaisemmat opinnot, opinnoissa menestyminen, yksilöllistämiset, oppilaan odotukset opiskelua kohtaan, valinnaisaineet ja mahdolliset vaikeudet. Samalla annetaan tietoa uusista oppiaineista ja opiskeluun liittyvistä asioista sekä korostetaan oppilaan vastuuta omasta opiskelusta ja koulun työrauhasta.
- 2) Erityisopettaja antaa tietoja aineenopettajille erityistä tukea tarvitsevista oppilaista.

3) Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman päivittäminen lukuvuosittain.

Ohjaus siirryttäessä toiselle asteelle

Kasvun ja kehityksen tukeminen

1) Oppilaita tuetaan toimimaan vastuullisesti ja itsenäisesti selviytyäkseen muutoksista.

Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen

Valintoihin ohjaaminen

1) Henkilökohtaisen ohjauksen avulla oppilaita tuetaan tekemään toisen asteen koulutusvalintaa koskeva päätös.

2) Oppilaat saavat tukea ohjauksen eri muodoin tehdessään valintapäätöstä. Tarpeen vaatiessa oppilaita voidaan ohjata asiantuntijoiden luo.

3) Yhdeksännen luokan oppilaille ja heidän huoltajille järjestetään yhteinen toisen asteen valintoja koskeva tilaisuus, jossa on eri oppilaitosten edustajia puhumassa lukion ja ammatillisten oppilaitosten opinnoista.

4) Oppilaiden kanssa käydään tutustumassa toisen asteen oppilaitosten toimintaan ja osallistutaan mahdollisuuksien mukaan koulutusmessuille.

5) Jälkiohjauksella oppilasta ohjataan etsimään hänelle sopiva opiskelumahdollisuus.

Tietojen vaihto siirtymävaiheessa

1) Yhdeksännen luokan oppilaiden koulunkäyntiä koskevat tiedot siirtyvät keväällä suoraan yhteisvalintaan.

2) Joustavassa valinnassa olevien oppilaiden tiedot siirtyvät suoraan lomakkeella kyseiseen oppilaitokseen huoltajien allekirjoituksella.

YHTEEVETO KEHITYSKESKUSTELUISTA

1) Kasvun ja kehityksen tukeminen perusopetuksen siirtymävaiheissa

Kenellä tai keillä on vastuu kasvun ja kehityksen tukemisessa?

Vastuu kuuluu yksiselitteisesti kaikille työyhteisössä työskenteleville, mutta myös kodeille.

Mitä on kasvun ja kehityksen tukeminen perusopetuksessa?

”Kasvatusta ja opetusta ei voida erottaa täysin toisistaan. Moraalikasvatusta; oikean ja väärän opettamista ja ohjaamista, vastuunkasvattamista. Kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaille tulee opettaa yhteisiä sääntöjä ja tarjota tukitoimia koulussa.”

”Oppilaita tulee ohjata hyviin tapoihin sekä koulussa että kodeissa. Tukeminen pohjautuu kasvattajien ja koulun arvoihin. Oppilaille tulee myös opettaa yhteiset pelisäännöt koko koulua koskevat pelisäännöt. Oppilaan kehitystaso ja arvomaailmojen erilaisuus tulee huomioida tukea annettaessa.”

”Oppilasta tulee koulussa motivoida. Ajatellaan oppilaan parasta ja mennään kohti tulevaisuutta. Huomioidaan oppilaan vahvuudet ja asetetaan tavoitteet sen mukaisesti. Tavoitteita tulee tarkistella määrääjain.”

”Pidetään yhteyttä vanhempiin. Ensisijaisessa kasvatusvastuussa on koti ja koulun tulee tukea oppilaan kasvua ja kehitystä.”

”Oppilaita yritetään ohjata oikeisiin elämäntapoihin ja koulun käytänteisiin kohti tulevaisuutta. Ohjauksessa pitää huomioida jokainen oppilas tasapuolisesti. Oppilaita tulee kannustaa omien mielipiteidensä ilmaisemiseen.”

”Opettajan tulee huomioida toiminnassaan oppilaiden ikätaso. Oppilaita kannustetaan ja kasvatetaan oma-aloitteisuuteen. Oppilaille tulee näyttää mallia, millä tavoin asioita selvitetään käytännössä.”

”Opettajan tulee etsiä oppilaista vahvuudet ja antaa palautetta myönteisessä hengessä. Ilon löytäminen koulussa edesauttaa oppilaidenmyönteistä kehitystä. Oppilaiden pitää saada onnistumisen elämyksiä; minä osaan, minä kykenen ja olen hyvä. Koulussa tulee tukea myös erityislahjakkuuksia.”

2) Oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen perusopetuksen siirtymävaiheissa

Kenellä tai keillä on vastuu oppimisen ja opiskelutaitojen tukemisessa?

Vastuu kuuluu yksiselitteisesti kaikille opetustyössä toimiville.

Mitä on oppimisen ja opiskelutaitojen tukeminen perusopetuksessa?

”Ohjataan oppilaita oikeanlaisiin opiskelutapoihin esim. kokeisiin kerrattaessa esim. erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kanssa. Arvioinnin avulla voidaan kartoittaa oppilaiden tuen tarve.”

”Motivoinnilla ja innostamisella esim. antamalla erityyppisiä tehtäviä eri ryhmissä ja antamalla oppilaille valinnanmahdollisuuksia. Asennekasvatuksella ja myönteisellä oppimisilmapiirillä tuetaan myös oppimista ja opiskelutaitoja.”

”Oppilaille tulee olla riittävästi perustarvikkeita. Tukea voi olla opetustilanteissa opettaminen ja asioiden selittäminen joko yksin tai koko luokan kanssa. Yhteistyö vanhempien kanssa edesauttaa oikeanlaisen tuen antamisen.”

”Oppilaita huomioidaan yksilöllisesti esim. tietojen ja taitojen tukemisessa antamalla omantasoisia tehtäviä kullekin oppilaalle.”

”Koulussa on pidettävä huolta, että kaikki oppilaat saavat ikätasonsa mukaisia tietoja ja taitoja koskevaa opetusta ja ohjausta. Erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat tulee huomioida esim. antamalla erityisopetusta, tukiopetusta ja käyttämällä kouluavustajia. Oppilaiden oppimista ja opiskelutaitoja voidaan tukea esim. aihekokonaisuuksien avulla.”

”Oppilaita pitää ohjata oman löytämään oman parhaan tapansa oppia. Koulussa tulee huomioida erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat.”

”Oppilaiden erityisvaikeudet tulee huomioida ja huoltajien kanssa on tehtävä kiinteää yhteistyötä. Jokaisen oppilaan itsetuntoa ja itsetuntemusta pitää koulussa kehittää. Oppilaiden tulee saada myönteisiä oppimiskokemuksia.”

”Oppilaita tuetaan ja autetaan rehellisellä palautteen antamisella. Oppilaille annetaan tarpeen vaatiessa erityisopetusta, tukiopetusta ja mahdollisuuksien mukaan annetaan oppilaalle avustajan tuki opetus- ja oppimistilanteissa. Oppilaiden oppimisvaikeudet tulee selvittää ensisijaisesti. On tärkeää, että koulussa löydettäisiin oppilaiden erilaiset oppimistyyli. Oppilaantuntemus helpottaa opettajaa valitsemaan oikeanlaiset opetusmenetelmät, joilla voidaan myös osittain tukea oppilaiden oppimista ja opiskelutaitoja.”

3) Valintoihin ohjaaminen perusopetuksen siirtymävaiheissa

Kenellä tai keillä on vastuu valintoihin ohjaamisesta?

Vastuu kuuluu yksiselitteisesti kaikille oppilaiden kanssa työskenteleville.

Mitä on valintoihin ohjaaminen perusopetuksessa?

”Ohjataan oppilaita itse arviointiin, jonka tarkoituksena on oman myönteisen hyvän löytäminen.”

”Opettajan tulee antaa oppilaalle palaute myönteisellä tavalla. Oppilaita tulee ohjata vastaanottamaan palautetta myönteisessä hengessä.”

”Oppilaita tulee ohjata kriittisyyteen omaa itseään kohtaan esim. mitä seuraa, jos teen tämän tai tuon valinnan. Oppilaiden tulee myös kyetä perustelevaan valintansa. Oppilaille tulee tehdä selväksi, että oman elämän ohjaamisessa pitää tehdä valintoja koko ajan koskivatpa valinnat niin pieniä kuin suuriakin asioita. Valintoihin ohjaamisella tuetaan oppilaiden hyvinvointia.”

”Oppilaita tulee ohjata siten, että he tiedostavat oman vastuunsa tekemisistään. Opettajien pitää antaa palautetta ja oppilasta tulee ohjata tekemään valintojaan siten, että hän kykenisi huomioimaan omat vahvuudet ja heikkoudet.”

”Oppilaita yritetään opettaa valitsemaan itselle paras vaihtoehto siis mikä tuntuu itsestä oikealta ja hyvältä. Ohjaamisessa huomioidaan oppilaan erityisosaaminen ja myös vahvistetaan sitä. Oppilaan tulee saada ohjaustilanteissa ”ahaa” elämys, joka johtaa usein myös oppilaan kannalta oikeisiin valintoihin.”

”Oppilaita ohjataan yhteistyöhön ja ystävälliseen käyttäytymiseen. Oppilaita opastetaan myös tekemään omaa elämäänsä koskevia suunnitelmia. Oppilaita ohjataan tekemään oikeanlaisia valintoja esim. päihteiden käytön suhteen.”

”Oppilaita tulee ohjata oikean ja väärän valinnassa. Oppilaita pitää ohjata oikeanlaiseen käyttäytymiseen, vastuullisuuteen, huolellisuuteen ja tunnollisuuteen.”

4) Tietojen vaihto perusopetuksen siirtymävaiheissa

Kenellä tai keillä on vastuu tietojen vaihdosta perusopetuksessa?

Vastuu kuuluu yksiselitteisesti kaikille oppilaiden kanssa työskenteleville.

Mitä on tietojen vaihto perusopetuksessa?

”Oppilaista annettavaa tiedon tulee olla lyhyttä, yksinkertaista ja selkeää. Tiedon tulee helpottaa siirtymävaiheissa tulevien opettajien opetuksen suunnittelua ja luonnollisesti myös oppilaan opiskelua.”

”Millaisia tavoitteita oppilaalla on ollut ja mitä tulee huomioida eri siirtymävaiheissa. Millaisia erityisvaikeuksia oppilaalla on ja miten ne tulisi huomioida opetuksessa ja ohjauksessa.”

”Opetushenkilökunnan tulee kertoa oppilaan koulutyön kannalta oleellinen faktatieto.”

”Siirtymävaiheissa annetaan tietoa erityisen tuen tarpeessa olevista oppilaista. Tiedotetaan koteja myös erilaisista muutoksista.”

”Uusia opettajia tulee informoida oppilaiden vaikeuksista, jotta opetus voidaan suunnitella oikealla tavoin.”

”Opetuksen kannalta tärkeä tieto oppilaista olisi hyvä saada siirtymävaiheissa. Tämän lisäksi myös oppilaan fyysisistä toimintaa häiritsevistä tekijästä, mikäli niitä on.”

”Erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden oppimisvaikeuksista on tiedotettava tulevia opettajia. Myös oppilaiden fyysisistä ja psyykkisistä vaikeuksista on syytä tiedottaa, jotta ne voitaisiin huomioida käytännön toiminnassa.”